

**MAVZU: O'QUVCHILARDA MUSTAQIL FIKRLASH QOBILIYATINI
SHAKLLANTIRISH METODLARI VA ULARNING PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARINI ANIQLASH**

Muallif: Eshpo'latova Mahzuna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 5-kurs, 161-guruh talabasi

Reja:

1. 1. Kirish
2. 2. Mustaqil fikrlash tushunchasi va uning ta'limdagi ahamiyati
3. 3. O'quvchilarning psixologik xususiyatlari va ularni hisobga olish zarurati
4. 4. Mustaqil fikrlashni rivojlantirish metodlari (dars jarayonida qo'llash)
5. 5. O'qituvchi va oila hamkorligi
6. 6. Xulosa va takliflar
7. 7. Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kirish

Zamonaviy jamiyatda insonning muvaffaqiyati ko'p jihatdan uning mustaqil fikrlay olish qobiliyatiga bog'liq. XXI asrda ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va texnologik o'zgarishlar avvalgiga nisbatan keskinroq va murakkabroq tus olmoqda. Bunday sharoitda shaxsdan tez va ishonchli qarorlar qabul qilish, muammoni tahlil qilish va yangicha yondasha olish ko'nikmalari talab etiladi. Bu esa ta'lim tizimiga yuqori mas'uliyat yuklaydi.

Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchining shaxsiyati, fikrlash uslubi, qaror qabul qilish tajribasi shakllanadigan eng muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli, ta'lim jarayonida mustaqil fikrlash ko'nikmasini shakllantirish dolzarb muammolardan biri sifatida qaralmoqda.

Ushbu maqolada o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish usullari, psixologik xususiyatlarini aniqlash va metodik yondashuvlar muhokama qilinadi.

2. Mustaqil fikrlash tushunchasi va uning ta'limdagi ahamiyati

Mustaqil fikrlash — bu shaxsning mavjud muammolarga o'z qarashlari asosida tahlil qilish, xulosa chiqarish, muqobil yechimlarni ilgari surish va ular ustida mustaqil fikr yuritish qobiliyatidir. Psixologiyada bu tushuncha tafakkurning eng yuqori bosqichi sifatida e'tirof etiladi.

Ta'limda mustaqil fikrlash o'quvchining bilim olish jarayonida faol ishtirokchi sifatida shakllanishiga olib keladi. O'quvchi tayyor bilimni emas, balki o'z tajribasi asosida bilimni yaratishga harakat qiladi. Bu esa tanqidiy tafakkur, muammoli fikrlash, ijodiy yondashuv va muqobil fikrni hurmat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Dunyo tajribasida PISA (Programme for International Student Assessment) sinovlari aynan o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini baholaydi. Shuning uchun bu yo'nalishdagi faoliyat nafaqat milliy, balki xalqaro ta'lim mezonlariga javob berishi kerak.

3. O'quvchilarning psixologik xususiyatlari va ularni hisobga olish zarurati

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixik rivojlanishi ularning mustaqil fikrlash qobiliyatiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Bu yoshdagi bolalar quyidagi xususiyatlarga ega:

- Diqqat: beqaror, tez chalg'iydi. Shu sababli dars jarayonida rang-barang metodlardan foydalanish zarur.
- Xotira: ko'proq mexanik yo'nalgan, lekin assotsiativ xotira orqali mustahkamlanadi.

- Mantiqiy tafakkur: yangi shakllanmoqda, konkret-tasviriy fikrlash ustun.
- Ijodkorlik: yuqori darajada. Bu esa mustaqil qaror chiqarishga asos yaratadi.
- Ijtimoiy-emosional rivojlanish: o'qituvchi va ota-onaning munosabati ularning fikrlashiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

4. Mustaqil fikrlashni rivojlantirish metodlari (dars jarayonida qo'llash)

Pedagogik metodlar o'quvchining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

- Muammoli ta'lim – darsda muammo keltiriladi va uni hal qilishda o'quvchilar mustaqil fikr yuritadilar.
- Aqliy hujum – o'quvchilar tezkor fikrlash orqali yangi g'oyalarni ilgari suradilar.
- Klaster tuzish – muammoni tahlil qilish va tushunchalar orasidagi bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi.
- Rollarni o'ynash – o'quvchilar muammoli vaziyatlarda o'z nuqtayi nazarini bildirishni o'rganadilar.
- Guruhli ish – o'zaro fikr almashish orqali mustaqil xulosa chiqarishga yordam beradi.
- Amaliy kuzatish va tajribalar – ayniqsa, tabiiy fanlarda mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

5. O'qituvchi va oila hamkorligi

Mustaqil fikrlashni shakllantirishda maktab va oila hamkorligi muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi bola fikrini qadrlashi, savollar berishiga ruxsat berishi, ijtimoiy faol bo'lishiga imkon yaratishi kerak. Oila esa farzandining fikrlashini rag'batlantiruvchi muhitni yaratadi.

Uch tomonlama hamkorlik:

- O'qituvchi – o'quvchining faoliyatini baholaydi va yo'naltiradi.
- Ota-ona – uy sharoitida mustaqil o'qish uchun sharoit yaratadi.
- O'quvchi – o'z fikrini ochiq ifoda etadi, savol beradi, tanqidiy fikr bildiradi.

6. Xulosa va takliflar

Mustaqil fikrlashni shakllantirish boshlang'ich ta'limda hal qiluvchi bosqichlardan biridir. Ushbu maqolada ta'limda mustaqil fikrlashning ahamiyati, o'quvchilarning psixologik xususiyatlari va metodik yondashuvlar haqida so'z yuritildi. Shunga ko'ra, quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- Ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlarni ko'paytirish.
- O'qituvchilarning psixologik bilimini oshirish.
- Ota-onalar bilan hamkorlikda o'quvchining mustaqil fikrlashini rag'batlantirish.
- Guruhli ish, loyiha, munozara va taqdimot kabi metodlarni ko'proq joriy etish.

7. Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Abdullaeva M., Bolalar psixologiyasi. – T.: TDPU, 2020.
3. Xolbekov M. va boshqalar. Didaktika. – T.: O'qituvchi, 2019.
4. Zunnunov A. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – T.: TDPU, 2021.
5. www.ziyonet.uz, www.edu.uz, www.pisa.org